

THUMA

THUTHUNG THAR HRILFIANA

JAKOBA LEKHATHON
HRILFIANA

PART -I
(Bung: 1 -)

Ziaktu:
Rev. Lalneithang Hrangkhol, B.D.

PHBLISHED BY: LITERATURE & PUBLICATION
BOARD, TANGRAM PRESBYTERY

Published
by
The Literature & Publication Board,
Tangram Presbytery.
Haflong-788819
Dima Hasao, Assam.
for
The Tangram Sunday School Union (TSSU)

HEBRAI LEKHATHON HRILFIANA

ZIAKTU THUMA

Son khatna (1st Edition) - 2012.
Copies-300
(All right reserved)

4 THUTHUNG THAR HRILFIANA

Bible-a pom a ni dân:- Ei i hril tak angin tianlai Pathian thu thiam Origena khan Jakoba lekhathon hi Jakoba, Reng Jisua urengpa irziak niin a bea, Bible a pom a ni. Hi zoro hi A.D. zabi 2-na mong tiang a ni.

Hi zoro mongtiang hin chu fel takin thil inhriat asan an tak a ni. A.D. 382 vela khan Jerome khan Joba lekhathon hi an kop sa a ni. Jerom kuang a hin Augustine (A.D. 354-430) khomin an pom sa a ni. Khanchu, kum 393 A.D. Hippo inkhompui hai, carthage khopui A.D. 397 le 419 haia khom hi lekhathon hi Koiindang Bible-a inkhompui pomin det thiai a hong ni ta.

Lekhathon thiltum - Hi lekhathonin a thil tum lian tak chu iamna, mani hringnun le sinthoa a inlang suak nget hrang a ni. Kristian hringnun chu Kristaa iamna hi a takin an lang suakin, lam tinrenga a hong i par suak hrang a ni.

Iamna hi sinthona boiin chu a i tho a nia, iamna ti inruk ni ma. Iamna dik tak chu a nitin hringnuna, a takin sinthoa, a inlang nget hrang a ni. Fiana le inthangna chu a i om mai hrang a nia, kha kara khan iamna dik takin chu a tuangdiarin, a inhne nget hrang a ni. Iamna chu inthemna an hriata, taksa i'rzuknan inril ngai maka, thu a zoma, arngaitua le a sintu a nia, hmur le bâi hmang dan ardîna, var takin a oma, a nitin satna tiang sin a i tho ngai a ni. Kha ang khan a ni non chu iamna dik ni thei viat ngai ma.

Jakoba lekhathon hi inthumin sen thei a ni -

- 1) Iamna fiana 1:1-18
- 2) Iamna om dân zia dik tak 1:19-5:6.
- 3) Iamna inhnina (zoina) 5:7-20 hi sen danhai lungrila ei inhriatin
chu Tirtou Poula lekhathon le irkolna ite om ma, an irchangpui

1

JAKOBA MIHAI KUANGA LEKHATHON

THUMAHRUAI

Jakoba lekhathon hi Pathian thuril thu inthûk lampang tianga nekin kristian innun dan hrang hrilna a ni ual tak a ni. Hi ang chu hi Paula lekha thon haia, khom a om tuai a ni. Entirna hrngin : Rom 12:15; Efasi. 5:21-6:9; Kol. 3:18-4:1 le I Pet. 2:18-3:7 Hihai hi ei hong tepin Kristianhai khom Gudahai le Grikhai irchutirna i dorten mani chu an hong i hmangsa niin anlang a ni. Aniachu Kristianhai irchutirna danglamna tak chu Jisua Krista a nina hi a ni. Entirna hrangin : I Pet. 2: 21 -24; 4:1 a ei hmu angin tuang diarna le doroina nun chu iamtu khan Jisua Krista ata enton hrang a i hmu uala a ni.

Hi lekhathon hin iamtu kha a iamna lama khan itinma a hong irson thei hrang ti hai, mi sahai le mi siathai chung a i lungril mo a irput hrang ? ti hai a ni irchutir a ni. (Jak. 2)

1. Jakoba lekhathon hi tu irziak mani. ?

Jakoba 1:1-a hin arziaktu chu “Jakoba, Pathian le Rengpa Jisua Krista suak” ti ei hmu a ni. Arhming hong suakna bul hi Hebrai chongbai *Yapob* a ni. Grik chongbaiin chu Jakobes a ni. Sap chongin chu Jemes a ni. Ei chongin chu Jakoba a nia, Hebrai chonghai le Grik chongbaia ata hong lak a ni. Thuthung thar zoro a hin Jakoba irhmingin hi a san a entir tak a ni. Khasikin hi lekhathon hi tu irziak tak mo a i ni hrang inhriat a sân an tak a ni. Thuthung thara Jakoba irhming irphut hi mi ringa ei hmu a ni. Reng Jisua irchutir somhleihnihai laia mi Juda pa Jakoba Lk. 6: 16; Alfaia naipa Jakoba Mt. 10:3; Mk. 3:18; Lk. 6:15; Tir. 1:13; Jakoba chin (Jakoba chin Mk. 15:40; Mt. 27:56) Zebedaia naipa Jakoba (Mt. 10:2; Mk. 3:17; Lk. 6:14; Tir. 1:13) le Jisua urenga sangpa Jakoba (Mt. 13:55; Mk. 6:3; Gal. 1:19)

Juda pa Jakoba hi a thurchi inhriatna dang nei mak me. Ei inhriat suak khomin Juda pa a ni sika insir ringot a ni.

Alfaia naipa Jakoba chu Reng Jisua irchutirhai laia mi a ni. Irchutir laia arhming a insir ban hi a thurchi dang inhriatna nei mak me.

Jakoba chîn khom hi a nu zoro hril inlang a nia, a thurchi inhriatna dang nei mak me.

Zebedeia naipa Jakoba chu Reng Jisua ircutirhai laia mi, Jisua irnaipui ualhai laia kop phak a ni. arhming ei hmu rikipin a ureng Johana le hin hril suam a ni hen a ni. Reng Jisua ircutirhai laia martara thi masa tak a ni. Kum A.D. 44-a Heroda Agrippa 1 thupekin a lu an tan (Tir. 12:2) Spanih Koiindangin an Koiindang hruaitu St. James of compostalla kha Zebedeia naipa Jakoba a ni an ti. Hi lekhaton irziaktu hi niin an pom Lekha Irziak danga rek chu Zebedeia naipa Jakoba hi Jakoba lekhaton irziaktu a nin hmu mak me.

Reng Jisua ureng Jakoba hi a irchutirhai laia kop sa ni maka, chu, a dam loiin a oma, iamtu ni loiin an leng a ni. (Joh. 7:5). Jisua thoi nok hnunga rek chu a ureng hai khom ama iamtu an hong ni ta. (Tir. 1:14) Jisua ureng Jakoba chu Kristian masahai zoro laia Koiindang hruaituhai laia mi a ni. Koiindang inkhompui masa tak, Jerusalem inkhompui hruaitu niin anlang (Tir. 15) Tirtou Poula khan Jakoba hai, Kija hai, Johana hai kha Koiindang chopui (irngatna bul) anni tiin a hril (Gal. 2:9) Koiindang irziaktu masa Hegesippus (A.D. 175-189) khan Jakoba chu Jerusalem bisop masa tak niin an sira, Juda nam thurchi irziaktu thurchi irziaktu Josefus (A.D. 37-95) khan Jakoba chu lunga deng that a niin an sir a ni.

“Festus-a thi hnung, ama thultu hranga inkung Albinus kha lompuia a fe laiin, Ochai inlal tak Ananus khan Sanhedrin-a roireltuhai kha a ko buka, an matona Jakoba, Jisua (Krista khom an ti) ureng kha a hruaia (mi danghai le) dan insiattuhai anga irputin lung a deng that hrangin thu a pêka, tiin Ama hi A.D. 62 vel a ni.

Jisua ureng jakoba hi hi lekhaton irziaktu niin an be ual taka, khan-nisian, mi senkhatin iamzoiloina an nei An i iamloina tang***chu hi hai hi an ni.

- i) Arziaktu hin Jisua ureng a ni thu hril ma.
- ii) Jakoba lekhaton irziaktu hin Grik chong sa tak hmanga, Jisua ureng hin hianga Grik chong sa hi thiam a ti iamom ma.
- iii) Jisua ureng Jakoba hi Kristian masahailaia a sân an târa,

Jakoba lekhaton hi arziak a nin chu Bible-a lekhabu pom hrang laia hi ang dora intakna hi om no ni.

- iv) Jisua thi thu hi thoinokna thu le Irtha Irthiang thu irziak inlang ni ma.
- v) Paula lekhatonhai irziak hnunga mi tu'n mani Jakoba irhming choia / hmanga irziak ni a ti.

Jisua ureng Jakoba irziak nia, iamloina sanhai hi thopna san chuk loiin inlang ma. Hi lekhaton hi mi tam takin an pom danin Jisua ureng Jakoba irziak a ni. Thulung thar bua, Jakoba irhming irputuhai thurchi ei suina ata kha hi lekhaton irziaktu hi Jisua ureng Jakoba niin iam a om ual tak a ni.

2. Arziakna san le tuhai kuanga irziak mani ?

Jakoba lekhaton hi “ Mi som hleihni indarhai kuanga” thon a ni. (1:1) I nam mo an ni ti hril maka chu, Juda nam anniin iam a oma ni. Juda Kristianhai kuanga irziak a ni iam a om. (1:2,3; 2:1; 3:7) Mi senkhatin chu rammual hmun dang danga Juda nam indarhai huapa thon ni loiin suria ram le Babulon rama Juda hai kuanga thon niin an iam a ni. Hi lekhaton hmutuhai hin Kristian an ni sikin intakna le dengtheina an tuang niin an lang (2:6,7; 5:4; 5:7-11) Dengintheiin an tuang Stefena thi zoia iamtuhai cunga tuangna hong tung (Tir. 9:2) le Herod Agrippan Jakoba a that hnung iamtuhai chung tuangna hong tung (12:1,2) a ni iam a om a ni. Juda Kristian dengthei tuangtuhai kuang “Jisua Krista an iamna det taka chela, dengintheina hnuia, khom chi loa, an nun dân le sinthoa, Krista iamtuhai anni inlangtir ngam hranga inthorna niin an lang Jakoba lekhaton hi mimal kuanga mani, Koiindang inkhat kuang mani, ram bung khata om kuanga mani, lekhaton ni loiin ram tin hmun Juda Kristian indarhai kuang lekhaton a ni. Khasikin, huap irzat lekhaton an i ti sarilai laia inkhat a ni.

3. Arziak zoro:

Jakoba lekhaton hi iam dan tangpui ual taka chu zoro masa tiang, Paula lekhatonhai irziak zoro neka iamna ual le Jerusalem inkhompui (A.D. 52) maton tianga irziak nia be a ni. Thuthung thara lekhatonhai laia hin irziak masa tak a nîn an iam a ni. Hi anga an i iamna san chu hi ang hin a ni.

- i) Juda Kristianhai Sinagoga an inkhom zoro lai a ni.
- ii) Dan thupekhai le Juda dan ngarhai zom a nanga, an be zoro lai a ni. (2:10 Tir. 21:26.)
- iii) Dengintheina an tuang lai a ni. Hi hi Jerusalem inkhompui maton tianga dengintheina an tuang zoro lai niin iam a om. (2:6; Tir. 9:2; 12:1,2)
- iv) Jerusalem inkhompui an koina san Jental Kristianhai intakna ite hril a ni no sikin Jental Kristianhai an la om mana, ning a ti.
- v) Paula lekhaton irziak zoro laia Kristian intakna Thoinokna thuhai, Krista zuang nok na thuhai i heilin om ma.

Khanchu, hi lekhaton hi mi tam takin chu A.D. 40-50 kar vela irziak niin an iam. Arziakna hmun khom Jakoba lengna Jerusalem niin an iam a ni. Mi senkhat rekin chu zoro hnung tiang uala irziak niin an iam A.D. 90-110 kar vela irziak niin an iam. Arziakna hmun khom Galili ram mani, Suria ram mani, Rom khuu mani niin an iam The twentieth century New Testamentes (Revised Edition) chu lekhatonhai irziak zoro a dôntein a sia a ni. Jakoba lekhaton a sia masa taka A.D. 44 vela irziak niin a sia nok a ni.

Archang 25-a hin “Zalenna Dan” kha dan irkip thua ani le kha zômna kha satvurna a ni thu ei hmu a ni. “Rengpa dan chu asa irkpa, hringna a siam insa ngai. (Sam 19:7-14; 119 etc) ti ang khan dan mumal tak a ni. chu mitin hrangin zalenna a om theina hrangin a nanga khaang kha Pathian iamtuhai laia khom a ni. sakho sika dan iti nei nuamloi, hlinsang pôl polloi pôl irtihai khom hin dan imani tak irkaihruaina nei an *****anin hriat sâak ngai a ni. Koiindang irkaihruaina danhai hi Thurchi sa indarizat zelna hrangin a nang tak tak a ni ti kha Koiindang inding phuthai khom inhriat a ni. (Tir. 6:1-7)

Sakho biak dan dik a poimozia hi Sonong ata Kristian hong irlethai hin anin sir hen a ni. Jakoba khan biak dan dik chu farahai le meithaihai Isaka dan sui (Mika. 6:8) le mani insir irthiang (I Joh. 2:15-17) hai hi a ni, a tia, Koiindangin inrianghai ei uksak insa den mo ? Tianlaia ata mi inrianghai changpuina sin hi Koiindang haiin asan an ngaipoimo ngai ti ei inhriat a ni. Koiindang a hong irphut laia lenvang khan chu mi irchongin an thil nei an zuara, an rengin an irkop irhlom ngai a ni. (Tir. 2:44-47) Mi irchong Kristianhai hin mi inriang Kristianhai hi an thu ang angin chanhgphuihai sianlan a san lom om a ti. Thiarthakua a om tahraiin chu omsuam an taka, nina le neinungnahai hin ei urenghai irchiptir zoi zit a tia, chia irenkol a nang a ni. India ram tianga khom chi thiarthakna a om intama, misahai nam lianhai omna hrang tin le mi siathai nam irhnuaihai omna hrang tin an Biak ina, ansiam ngai a ni.

Khan irser irthiangna nun hi asan a poimo tak tak a ni. Kristian sa tak ni a inlang hin, mi i tho ang ang tho mai hin “rammual dan” le Koiindang dan hro irkip theihai hi ei ni nuamin chu ei sakhua nina kha irl lup tina a ni. “Irthiangna no chu tuten Rengpa hmu no ni.hai” ti a ni Inser irthiangna lama irnak ei lak thar niin an lang a ni.

Theibik neiloi hranga hrilna - 2:1-13 :-

Koiindang theibik nei hi a iom hrang ni ma. Iamtu murdi mi inriang mi mo irchong mo anni, rammual thila an anngirhmun le an nina Koiindanga lutpui thei mihai mi inriang le mi irchong chu Pathia mit hmua hmun khat an ni. Koiindang mi irchong kha archongna sik ringotin ngirhmun sa hi *****sa pe hrang ni maka, mi inriang khom an riangna le ngirhmun irhnuaina sikin ngirhmun sa le chantum sa chang phâk loi hranga be hrang ni ma. Pathianin mi ditsak nei ma (Tir. 10:34; Mt. 22:16; Mk. 12:14; Lk. 20:21; Rom. 2:11; Efe. 6:9; Kol. 3:25) Thuthung lui le Thuthung thar ditsak bikna hi Pathian nuam loi lam a ni ti irchutirna ei hmu . Nitna le ngirhmun le pentiang inlang dana mi theibikna le ditsak bikna nei hi Kristian niloi a ni. Pathian khomin pentiang inlang dan vai enloia, sungiril tianga nitna a en ual a ni. (Sam 16:7) Kristian masahai thurchi Tirtonhai sintho bua ei hmua khom irthiarthakna om ma khaang thil inboi hrangin an laia mi sinthotuhai

A BU SUNGA THU HRILFIANA.

1 : 1 Lekhathon ziaktu le a i thonhai .

Hi lekhathon irziaktu hin; “Jakoba Pathian le Rengpa Jisua Krista suak” tiin artia, Thumahruai haia, ei i hril tak angin Thuthung thar bu a Jakoba irhming irput mi sari laia om a nia, khahai laia khan Jisua ureng Jakoba kha hi lekhathon ziaktu niin an i pom ual tak a ni. A mân a ihril danin “Pathian le Reng Jisua suak “ ti ma, hi a hin a irngaiintômzia a inlang tir a ni. Jisua ureng tia, i hril nekin “Reng Jisua Krista suak” ti a ihril hi anhang lem a ni. Jisua Krista hi “Rengpa” tia koitu ta hranga khan “suak” ti hin mani ngirhmun irhnet dana a irhoi a ni. Jisua le a irnaina kha ureng anga irhril nekin suak le a pu irnaina anga hril hi a nuam ual a ni. Paula khomin filipi khua mihai kuang lekhathon a irziak khan, “Jisua krista suak” tiin arti a ni. Rom lekhathon a khan, “Jisua Krista suak” tia, irti bana “Tirton ni hranga koi “Pathian Thurchi sa hril hranga indang” tia, bel sa a ni. Tita kuang Paula lekhathon khan, Pathian suak le Jisua Krista tirtôn” tiin arti sa a ni. Juda khan a lekhathon irziak a khan “Jisua Krista suak le Jakoba ureng” tiin arti sa a ni. Thuthung thar lekhathon irziak danghai hi Jakoba ang dora irngaiintôm om viatno ni hai.

Suak ti hin a irkok chu - Thuzomna, irngaiintômna le iamna a ni. Ngirhmun irhniam tak nia, ei be loiin ngirhmun irsang tak a ni sa. Thuthung Lui Pathian mi roinpuihai koina irhming a ni. (I Reng. 8:53; Jes. 2:8; Dan. 9:27; Job. 1:8; Is. 20:3; Amos 3:7; Zak. 1:6; Jer. 7:25) Thuthung thar bu lekhathon irziaktuhai laia Jakoba vai hi a nina dang hril sa loaia, “Pathian suak” i hril om sun a ni. A lekhathon hi Juda mihai kuanga irziak a ni sikin “Pathian suak” tia irphua hi a i nuam ual khom a ni.

A lekhathon dongtuhai hi nam somhleihni indarhai” ti an ni ual tak “Nam somhleihni” ti hin i nam mo ti a hril infelno khomin Juda nam a irkok sa angin be thei a ni. Juda manhai laia khom Juda kristianhai kuanga a i thon niin an lang. Sap chong Bible irhlet thar senkhata chu hi ang hin irziak a ni. “Juda kristian hhmuntina omhai” (The leaving Bible) “Rammual hmun dang danga, Pathian mihai” (Good News Bible) nam somhleihni indarhai ti hin thil inthum a irkok khom a ni thu.

- (1) Palistina ram a ni pentianga Judahai
- (2) Palistian ram pena Juda kristianhai.
- (3) Kristian Koiindang hi Israil thar ti a ni ngaia; khasikin, ram-muaal ram hmun tina Koiindang mihai huapin be thu a ni sa.

Chubai mukna thu a bul tianga hril masa hi Grikhai lekhathon irziak dan a ni. Paula khan chubai mukna thu pangai hi hmang ngai maka, kristian hai

chubai irhmuna bîk “Lungkhamna hi irngeina” a hmang ngai Rom. 1:7; I Kor 1:3; II Kor. 1:2; Gal. 1:3; Efe. 1:2; Fil. 1:2; Kol. 1:2; I Tir. 1:1; II Thes. 1:2; Fil. 1:3) Jakoba chubai mûk ang hi Thuthung thar bu hmun dang inhni vai a om (Tir. 23:26; 15:23) Jakoba hin hmun tina omhai kuanga lekhaton irziak a ni sikin an pom irfual thei hrang chubai mukna thu hi a i hmang nuam ual iti iam a om.

1: 1-8 Iamna fiana :- Hi lekhaton hin a i uar tak inkhat chu **Varna** hi a nia, khasikin **varna bu** khom an ti ngai a ni. Pathian chu varna tinreng bul a nia, a zongtu murdi kuang varna pektu a ni. (1:5) Hi thu hi Jak. 3:13-18-a sei ualin a hril sa a ni. Pathian kuanga zongtûn chu lungirhla viat loiin a i ngen hrang a ni. Lungirhla puma Pathian kuanga thil zong chu hlochuk theino ni, kha anga mi khan Rengpa kuang ite hmu hrangin irtûngno rise (irchang 8) a ti ringot a ni. Lungirhlatu chu tuikhanglian irzat taka irkuang chintetehai, phaivua hong i sêm irlet var let ang kha a nia, ama, kha a detno sikin satvurna ite hmu zat niin inlang ma. Khasikin, lungril det taka iamna tiang khom det khak mi a ini hrang a ni.

1:9-11. Inriangna le irchongna thu a hril nok (irchâng 9-11) Hi thu dan hi hmun hni a danga hril sa a ni. (Jak. 2:5-9; 5:1-6) Jakoba hin Koiindanga mi irchong le inrianghai ngirhmun kha a sân arvei a ni ti iam a om a ni. Ngirhmun irangloi tak takhai chu an i ni ang anga, milung inchuk hrangin an thora, (archang 9:10) mi irchong chu larirpâkloi hrangin uar takn anthor a ni. mihriam nun irderzia, hloisul anga thema, chara, irhmang lat ang a ni thu. (Is 4:6-8; I Pet. 1:24) hai hmangin mi irchong kha an ngirhmun dik tak inhriattira, Pathian thu hin ei nina diktak a nin hmutir hi a i tum a ni. mani nina inhriatloi chu om hrang dan khom inhriat thiam antak a ni. Omlianhai irchongna a mi kuang ngaihoi khan Pathian i siam lam, an mihriamna kha la hong pahloi tina a ni thu.

1:12-15. Inthêmna chu iamtuhai hrangin chu inthemna ni loiin, an iamna fiana ang vaiin Jakoba hin a ni hril (1:2;12:15) Inthemna chungchang hi anghin an sira -

- 1) Themna chu Pathian intung tir ni mak. (irchang 13).
- 2) Mitin hi mani irzukna tiang lama inthemni ei om ngai (irchang 14).
- 3) Irzukna khan soal a suaka, soal khan mualinphoina le thina an tung tir ngai a ni. (irchang 15) soal man chu thina a nia, “Rom. 6:23; 5:12-19) Reng Jisua khom kha inthemni a oma, Irtha Irthiangin a sip lai taka khan inthemna intk taka inthemni a om (Lk. 4:3-13; Mt. 4:1-10; Mk. 1:12,13) kha ang den khan iamtu Irtha pola omhai khom themni ei om khom a a ni thei a ni. Reng Jisua hrangin chu themna chu intakna inlangtirtu a ini angin iamtuhai

zui ngai krangin chu thil hlu tak a ni. Kha anga fia a om tak iam om taka Reng Jisua zui ngit ngai iamtu chan tum kha “Hringna Renglukhum” kha a ni. (irchang 12) Thup. 2:10; I Kor. 9:25 “Felna Renglukhum II Tim. 4:8)

Jakoba ngaidan in chu soal bul chu mani irzukna a oma, kha irzukna kha insum loa irzul maiin chu tûkna a ni ngai. Thil ite hi soal, pentiang ata ei Irtha nun hong insiat hrang hong om ma. Ei hong irzik ta hrai ngaia, inrukin ei buai pui ngai kha a hong inlang suakin asan mual ei inphoi ta ngai a ni. Naite angin irkheka, nupang angin zai nai i vong kha ama vai tino chu inhriat thei ni ma, khannisian a nai vong kha a hong lian tir tir tena vai mitin hmu hrangin a hong inlang suak ngai a ni. Soal chu a phuta khanchu tute inhriat loiin tho ni sian, soal thil tum tak chu mi mualinphoitir a ni. sikin nangma taka chu mualinphoina le siat tak, thina denin a hong om ngai a ni. Jakoba hin soal ni huangna ata irkem hrangin iamtuhai inthorna a ni i pek a ni.

1:16-18 Pathian kuanga ata thupêk sa le irkip ei hmu ngai a ni. Ama chu var inom tirtu le vârna tinreng hong suakna a ni. (Gen. 1:3; Sam 136:7-9; Joh. 1:9; 9:5 etc.) Mihriamhai hi Pathian thil siama, mahruaitu ei ni sikin, thina a hong om khom khan thil siam dang danghai hranga, zalenna irhîp Pathian i nuamlama hringna le leng suamna lampui kha mihriamhai hmangin a hong i tung hrang a ni. (Rom. 18:22)

THU INHRIAT LE ZOM

Jakoba 1:19-27 :- Bâi ata sũak hin thil a sân a poi thei ngai sikin thuhritu ni chu an takin a sân ardîn hrang a tam a ni. Jakoba; n chu kha lai kha a sân an hriat infel niin anlanga, milzi veng insa a nangzia khom a hril intam a ni. (archang 26; 3:1-12) Irngaitua ni hrangin chu tuangdiarna a sân a nang a ni. khang hrang khan Jakoba hin inthorna a ipzk a ni.

Irngaia, zôm :- Tumna iti nei ual hliakloihai khom a om thei a ni. Pathian thu chu zôm loiin chu inlapna i te om ma. “Irngaitua vai niloii, zômuhai hong ni ual roi (irchang 22) tiin inthorna a pek a ni. Kristian irchutirna chu nakantena hrangin ni loiin atun damsung / hringsunga, a t aka hmang zoi zel hrang a ni. Pathian thu inhriata, zôm ual hliak loihai chu mi hlîmena, irena, zoro sot loite irhmua, a rot nôk taka, mi iang mi mo a i ni a irngil nôk tãk le irkhek a ni. Ei irchu tak anga, khan Pathian thu chu ngirhmun det tak nin hriattir a tuma, kha taka khan asân lungchukna nin om tir ma. Kha taka khan Pathian lungkhamna tûangin miin om hrang dan bul a phut thei a ni. Pathian thu zôma om ngai chu Pathian satvurna dong inruk a ni.

photin chu a hmangrua kha ikhom nisian a sa zit a ni ti irngai dan an inei angin sintho sa photin chu a thuhiril kha sa no khom sian, poima ti sirsana chongbâi hmang le thuhriila irdin-loina an neitir theia, bung 3-na hin thuhiril le chongbâi hmanga irdin khom a nangzia archutir ta a ni. Jakobian chu sintho a ipoimaang denin thuhiril khom a poimo a ni tiin irchutirna a ni pek a ni. Iamtu dik chu a thuhiril khom a idik hrang a ni. Milei hi taksa ônhai laia a chin tak a niualin a sep intak tak a ni. Ram sa chi tinreng hai tak tak le tôn ngam intak tak khom mihriam haiin an tôn ngam theia; khannisian milei chinte te hai hi mihriam haiin an itôn ngamthei loi a ni. Milei chu thina hloi, mi insiat thei le that le tetûk a ni. Kha milei khan a ni siamtu Pathian ei choiindoma, kha milei den khan Pathian siam ei mihriam chanpuihai khosâlna ei i tong a ni. Kha ang kha melei ei hmang dan hrang ni ma. Pathian choiindomna milei khan Pathian siam mihrimhai khosâlna ei itong hrang ni ma.

Hi thu hin mihriam nuam dan hrang dik takanga mihriamhai ei inuam loilam inlangtir a ni. Mi inkhatin chu hiang hin a hril ngai a ni. Milei hi tôn ngam intakzia Pathian an hriat a ni. Milei vêngin sa hrang inthum poimohai chu -

- i) Insir / hril mo a nang ?
- ii) Ki Thu hril chu thu dik le thutak mo a ni.
- iii) Hi thuhiril kha lungthungna lungrifl ata hril mani ?

Ei thuhiril / insir murdi hi, hi achunga inthumhai khi ngaitua puma hril ni inlan, asan danglam a ti iam aom a ni. Paula khomin “Nin chongbâi suak kha michial , lungkhamna kop mai ri se” tiin nirchutir a ni. (Kol. 4 : 6).

3 : 1 “Nin laia i’rchutirtu ni hi tum sup sup no roi”:

Milei vêng in sa thu hril tumin irchutirna chang loi hranga inthorna thu hril sa hi arkhel ti ei ti. Irchutirtu hai hi thuhiril tam an ni sik le mi danghai irchutirtu an ni sikin a thuhiril a an irdin ngai a ni. Hi taka irchutirtu a iti hin mi danghai thua irchutirtu bana mi danghai chungchang rêlpetuhai irkôk sa thei a ni. “Mi tamtak hi irchutirtua kop no ri sehai” ti hi irchutirtu kop loi hranga irchutirna le inthorna vai niloiin, irchutirtu ngir hmun hi a san a poimo sikin mi narânin thuhiril le irchutir hi tum zit ni ma tia irchutirna a ni. Juda haiin irchutirtu (Rabbi) an nei a ni. An ngir hmun a poimo sikin mihai ngaisâng khom an i hlo a ni. An ngirhmun sa le mihai ngaisâng an ihlona khom larirpâkna le mihai chungka dikloina taka tho nuamna a tung thei a ni. (Mt. 23 2-12; Mk. 12 : 38 - 40). Kristian masahai zoro laiin irchutirhai ngirhmun hi asan a’rsanga, Tirtônhai le irchutirhai (deipuhai) zoi zela a ni. (I Kor. 12 : 28). Irchutirtu khom thu mai mai irchutir hrang ni maka, thu tak a i’rchutir hrang a ni. Ama ngaidan le mihai irngai dan a irchutir hrang a ni mi. Archutirna le a nuam dan khom mihai lungrifl le nuam dân a hruai irkhêl sikin irdin a nang a ni. Irdin loi taka mihai irchutir ngai khan ama chungka nget roirêlna irkhel ual a i rsiam a ni.

inthang suak a i nang sa rak tak a ni. (Tir. 6:1) Jakoba hin mi inri-anghai sunghuala tumna tiang mi irchonghai irkipin tahai ang denin ei be thei a ni. (1:11; 2:5-7).

2 : 2 “Sinagok” - Kristian masahai khan a tunlaia biak in ei inei ang hi nei mahaia, mi in in chumna a mani, Sinagoka mani an inkhom ngai, Priskilile Akuila-hai in kha Koiindang nuhaiin inkhomna hrangin an hmang ngai (Rom 16:5). Sinagok in hi Bible i’rhlettuhai senkhatin chu inkhomna in tiin an hmang a ni. Hi hi inkhomna in vai niloiin school angin, irbukkhômnan khom an hmang ngai a ni

2:6-7 “Mi irchonghai hi nang ni hnuaisiatuhai le rôirelna ina nang ni hnûklût ngaitu ni mahai mo” ? -

Hi taka, mi irchonghai a i ti hi iamloi mihai niin anlang a ni. Khotâng nuna mi i’rchonghaiin mi inrianghai deng an intheihaia, Kristian an ni sika, dengintheina an tuang mani, iam an om a ni. Kristian laia mi irchonghaiin mi inrianghai deng an intheihaiin an an hrilin siata be hrang ni ma.

2: 12 Dân :- Bung 1 : 25 -a khom hi thu hi a hril. Hi dan hi Mosia dan niloiin Kristian nun dan sa a hrilna niin an lang a ni, mi lunginkhamtu khan lungkham la hlo ata, mi lungkhamna neilo chu lungkhamna koploia roirêlpe ni a ti. Reng Jisua irchutirna le khom a san a’rang a ni. “Mi lunginkham thei takhai kha an van a sa, lungkham an la ihlo hrang a ni. (Mat. 5 : 7) “Khanchu thil ikhom min nin chungka an itho nin inuamhrang ang khan nin chungka khom tho ngai roi; Kha kah dan le Deipuhai thu a lei ini chian a ni. (Matt. 7:12) .

2 : 13. Zângaina hin chu roirêlna an hne ngai : Pathian roirêlna khan mi murdi thiamno an changtira, aniachu zarngaina khan roirêlnain thiamno an changtirhai khom a ngaidam thei a ni. Khasikin, zarngaina kha roirêlna nekin a’rsang ual a ni.

2 : 14 - 26. Sinthoa, inlangsuak iamna :- Jakoba hin iamna dik omzia a ni hril a ni. Hi hin sintho le iamna tetûk maka, iamna kha sintho le a’rzoma, sin theima tiin a nirchutir a ni. Miin iamna a nei inchu an iiam ang tak khan thil a itho ngai a ni. A iamna hi sintho irzom maka, a iamna kha a sinthoa an lang suaknon chu iamna dik a inilo a ni. Mi inriang lunginkhamtu khan a lungkhamna an langtirna hrangin a innang a pekin thil a thope ngai a ni. A iamna le sintho irzom maka, a iam kha a sinthoa, an lang suak non chu iamna dik a i ni

loi a ni. Mi inriang lungkhamtu chu a lungkhamna an langtirna hrangin a innang a ipêkin thil a ithopê ngai a ni. Khaang denin iamna kha sintho kop loiin iamna dik ni thei ma. Iamna dik sinthoa, inlang suak kha chongi'rkhek thu hmangin a hril fia a ni. Abrahama le Rahabi nun ata an sir infel sa a ni.

2 : 18, 19. - Jakoba'n iamna dik a hril kha sêltuhaiin an sêlna le Jakobana a sâma hi mi inkhat ihril ang irziak a ni. Hi hih irhlet dikloi niin anlang hiang irziak nisian fel le irhoi a ni.

“Nangin iamna ni neia, keiin sinthona hi nei a ni” tiin mi tumani inhril sianlan, keiin (Jakoban) “Ki iamna kha ni sintho koploiin nin entir ro, khan keiin sinthon ki iamna nangin ntir ki ti. Pathian chu inkhat a ni ti ni iam mo ? Ani khate ramirhlihai khomin an iama an inthang ngai keng” ti hi ti iamna le sinthona hi tetûk zit ni ma, ti tûk hrang khom ni ma. Sintho hi iamna kop loiin om thei maka, iamna khom sinthona inlang suakloiin om thei ma. Sinthona le iamna hi ei sintheino sikin iamna omzia khom inhriat infel thei ma sintho le iamna hi tangka inkhata mirlim lu omna le mirlim lu om loina ang a ni irkop a irkop suam a ni.

2 : 19. Pathian inkhat vai a om : Ramirhlihai khomin Pathian an iama, an chia, an inthing ngai. Khannisian, ramirhlihaiin Pathian an iamna kha iamna dik ni ma. Pathian a om ti an iama, an inhriat a; khannisian, Pathian hrilsiata

an nuamlama om tum mahai khaanga ramirhliin Pathian an iam kha iamna dik ûlukloi a ni. Pathian chu inkhat a ni iamna vai khom ni ma, “Pathian thu le nuamlam zôm nang ma Ni thôn sa e” ti hin Pathian chu inkhat a ni ti iamna le ramirhlihaiin Pathian an iama kha a sa e, tia pompuina ni a ti. Khannisian, khaang iamna kha Jakoba hin iamna dik nia, a om sikin “Ni thon sa e” tia a ihril hi a sa tipuina tiang niin inlang ma. “A ni khate” mani, “A ni khate” tina ning a ti.

2 : 21 - 23. Abrahama thiam changna kha Jakoba hin a sintho sika nia, hrilin an be thei a ni. Irdônna a isiam hin, “Sintho sikin thiam a i chang mo ni ma” a tia, Asâma a rêk chu, Iamna khan a sintho le a sin suama, a sintho sikin a iamna kha a'rkriptir ta' a iti a ni. Jakoba hin iamna le sintho hi sen thei ma. Khan iamna hi saninhringna hrangin ruk ma, sintho a ikop hrang a ni. a kop noa, iamna kha sinthon a inlang suak hrang a ni tiin a nirchutir a ni.

2 : 23 “Pathian ruala i bên a om ta” :

Pathian rual ni hi ngir-hmun roiinpui tak a ni. Pathian le Abrahama irnei dân chu rual angin hril a ni.

- i) Rual chu an irlungthung ngai.
- ii) Rual chu an irpan irhlop ngai.

- iii) Rual chu an nuamlam an thope irhlom ngai.
- iv) Rual chu thilpêk an irpêk irhlom ngai.
- v) Rual chu intakna an irchangpui irhlom ngai. (ef. Joh. 15 : 14 -

15)

2 : 24 “Mîn sintho sikin”: Hi hin sintho a tituhin be thei a ni. Maton tianga a hril dan ngaitua rekin chu a thuhiril omzia kha hiang hi ni in an lang Iamna sik ringot ni loiin, sintho inlang suak iamna sikin miin thiam a chang ngai ti niin inhriat.

2 : 25 “Rahabi notizuar khom khan, mi tirhai kha a lei loma” - Rahabi thurchi hi Josua. 2 : 1 -21 6 : 22-25-a ei hmu a ni. Ram inkung le Jeriko va eninfel heanga mi inhni Josua a tirhai kha Rahabi hin a lei inzokhai a ni. Rahabi hi Juda mi nimaka, Jentail mi a ni. Jential mihai ram lua tuma, Juda mihaiin an ênirchika, kha anga enirchiktuhai Rahabiin a lei inzok hi politic tiang thirna ata chu khômâkom tak ram le nam hnolna sintho a ichuk thei a ni. Mihriam ngaidânin chu Rahabi hin tholoi chi tak a i tho a ni. Aniachu Pathian a iam sikin Pathian mihai kha a lei inzok a ni. Rahabi Pathian iamna kha a sintho (enirchiktuhai inzok) a hin a inlang a ni. Hi thu ata hin irchu hrang poima tak ei nei ni. - Poitic tiang le Kristiana tiang thil inthang ual heang a ni. Ram hruiatuhai le roireltuhai thu chu Kristian chu a izôm hrang a ni. Khasikin, Pathian thu zôm le roireltuhai thu zôm thua inthang hrang a nin chu Pathian thu zom inhrang ual hrang a ni. (Tir. 4 : 14 - 20).

“Tirtôn” ti hin Reng Jisua irchutirhai (Apostolhai) nia ibe a ni ual tak a ni. Reng Jisua irchutirhai laia mi in kharloi khom Pathian sintho sin thotu senkhathai tia koi om ni se. Hi thu a hin “Tirtônhai” tia ei i hmu hi a chung a ei hril tirtônhai ang khi ni mahaia, “Mi tirtônhai” mani enirchiktuhai” mani, eninfeltuhai mani ti ôm tak a ni. Jeriko kua eninfel hranga Josua a itirhai kha a ni.

2 : 26 “Takpum le irtha kop loiin chu a ithi angikn”:

Sintho inlang suakloi iamna chu irtha koploi taksa le a tetuk a ni. mihriam taksa hi irtha (hringna) ina i lua loi khan mihriam a i chukzoi angin iamna sinthoa, inlang suakloi chu iamna a i chukzoi a ni.

Melei vêngin sa thu (3 : 1 - 12).

Bung khatna le bung hnina khan lungril sûnga iamna diktak kha pentianga sinthon an lang suak ngai, sintho inlang suakloi iamna kha irhoiin chuk ma tiin Jakobana irchutir a ni. Sinthoa, inlang suak iamna thu irchutirna hin mi senkhat lunggrila, thuhiril hin omzia ite nei mah tia insir le chongbâi suaka irđin

4 : 9. “Lunginzing unglân, beiindong unglân, chap roi”:

Hi inthorna hi a kip a kôi loiin chu thil irkhel tak niin an lang a ni. Lunginzing hrang le beiindong hrang le chap hrang inthorna thu hi inhriat thiam intak tak a ni. Pathian iamtu hai dang hrang hi lunginzingna hai, beidongna hai, chapna hai, a nin chu Pathian iamtu ni hi asan ngik a ti. Hi thu hin mihriam lunginzing tuanghai, beidongnahai le chapna thu an insir nin inlang ma. Pathian iamna sika lunginzing tuanghai, beiindongnahai le chapna thu a insir niin an lang ma. Pathian iamna sika lunginzing tuanghai, beidong le chapna tianga insir niin an lang a ni. Mihriamhaiin lunginzingna hai beidongna le chapna ei itong hi asan a rik ngai. Pathian iamna sika lunginzing tuanghai, beidong le chap rêk chu Pathian i’rtharngamna sikan a hoi ngai a ni. hi thu hin irchutir a itum chu hiang hi a ni thei - Rammual a hoiinhaina raifanna le lomna chu lunginzingna le beidongna le chapna a le ichang hrang a ni.

Thil hong tung hrang eiin hriatloizia le Pathian kuanga inkôltir a poimozia (4 : 13-17).

Irhriasiat le irnuiso hi mi dang thurchi an inhriat loa a siatna tiang inrir hi a ni. hianga irhriasiat le irnuiso hi Pathian thu’n a khopa (Sam 50 : 20; 101:5). nangma lungni irthung angin ni bômhai lung niithung hrang a ni ti thipêk arkalna a ni. Mi dang chungaroirêl theina chu tuten nei thei mahai, Pathian vaiin a nei irhriasiatna le irnuisona hi lungthungna ata suak ni maka, irkhôkmakna le irnuisona ata suak a ni. lung ei ithung hai chu an omdân saloi mi dang hai kuang hril nihin anni huang ei hril lem ngai a ni. Ureng hai hrilasiat hi Pathian hrilasiatna a ni. (Tir. 9:4) Ei irpôl khomna mi dang hai thurchi hril hi asan ei irhnikpui iren fia hi a nang tak tak a ni.

Juda-hai hi bepar mi le bepar thiam tak an ni. An lungiril chu rammual thil le irchong tumnân asan an hôp tak tak a ni. Kha anga an bepar thona le an thil tho hrang irfôkna a kha Pathian inhriatlo rakin an i tho ngai a ni a ti. Jakoba hin ei thil tho hrang irfôkna Pathian inhriatna le amakuang zong le tho hen hrangin a ni inthor a ni. thil hong tung hrang le ei thil tho hrang hi tukhomin inhre mak me; khasikinirsorpui le lâri’rpâkpui hrang ni ma. Ei inhriat thei ten hi a tômin a bong tak taka, khasikin lâripâk loi hrang le Pathian kuta inkoltir lem hrangin a ni inthor a ni. Eini le ei chungar thil hong tung hrang itenreng inhriattu Pathian kuta inkôltir hi ei ta hrangin asa tak a ni.

4 : 17 “Khanchu thil sa tho hrang inhriat chaka, tholoi chu a ta hrangin sual a ni”- Hi thu le a maton tianga thu irzôm dan hi asan inhriat lam antak a ni. Zoro hong tung hrang le thil tho hrang hi mihriam hrangin irhngatna inruk ni maka, Pathian vai hi irhngatna inruka a ni ti inhriata,

Ei thuhiril le ei i’rchutirna hi eini thiam nin changtirtu le thiamloi nin changtirtu a la ini hrang a ni. (Mt. 12 : 36, 37).

3 : 2 “Ei rengin thil tam tak ei thon sual ngai”:

Jakoba kha mi tinin thil ei thon sual mai ngai tiin a ni hril a ni. Ei thil thonsual laia a ingai poimo ual tak chu milei veng insa loi hi a ni. Milei veng insa loi chu eini le midang hai hrangin a poia, khasikin, milei hmang chunggchanga asan ei irdin a nang a ni. Mi senkhat chu sualna nei loi le thl thonsual thei loa an i be a ni. hi hih Jakoba kha tak a isôn viat loi a ni. “Ei rengin thil tamtak ei thon sual ngai” a i ti a ni. Johana khomin hi anga hin irchutir sa a ni. “Sual nei maung ei tiin chu mani le mani ei irhuanga, thutak einia, a iom loi a ni. ...Thil thonsual ma ung ei tin chu ama (Pathian) kha milaka, ei inchange, a thu khom ei nia a iom loi a ni. Joh. 1 : 8, 10) Ei laia mi senkhat rek chu a san an irhriat irsang thei hi irchutir roinpui le irtha mi nun ei be hen ! Pathian ki ni tia irti thei khom an om mur thei kêng !

Mihriamhai hi thil hring le thil siam dang hai neka ei danglamna chu ei ichong thei hi a ni. chong le thunsir hmangin mi dang hai le ei cholngin ei irpôl thei a ni. Pathian ei biakna le eipôlna khom a ni. Mihriam-hai ta hrangin thunsir hi khaang taka, poimo a ni sikan ei thunsir hin asan irdin a nang a ni. Ei thunsir hi mi dang hai insa thei le insiat thei a ni. Sepai hai râlthuum hi hratna le sintho theina poima tak a nia, kha nekin chu chong le thunsir hi râlthuum poimo ual a ni. Râlthuum ichi om tak tak le thilthothei tak tak inpungtir thirtu le inmong theitu chu thunsir hi a ni. Thunsir hi a man khom a i tom a ni. Ei chong khomin, chongbâi hoiin sial a man, an lu ti a ni. Milei sep poimozia hrilna hrangin chongirkhek thu inthum a hmang -

i) Sakor chu a baia thir kam tehai hmanga sep a ni.

ii) Ram irzat tak khom nei chok tehaiin an kângtir zit thei a ni. Milei khom hi ei taksa ôn dang dang laia a chin tak laia ni khannisian ei taksa pumpui septu a ni.

3 : 6 “Ei hringnun pumpui hremhmun meia dengintheitirtu a ni :- Thil insiat thei zit thina milei ainei kha hremhmuna ata hong suak angin a hril sa a ni. Jakoba kha mihriam puihling irkhina hrangin milei sep thei hi a hmanga mi puihling kha a milei hmang dân a theia, a sep thei ngai a ni. A milei sep theitu chu mi puihling a nia, a taksa pumpui khom a sep thei a ni.

Tuih nar hmun khat ata tui in thei zit tuiin saloi zât suak maka, theipui kunga thei dang (oliv) ra ngai maka, grap hruia khom thei dang (theipui) ra ual ngai ma. Bâi hmunkhat rêk ata chu Pathian inpâkna le mihriamhai khomâksamna a suak thei a ni. kha kha chu a ni dân hrang dik tak a ni ma. Hi hin sualnan mihriam

om dan murdi an siatzia an langtir a ni. (ef Jer.17 : 19) milei mihriamin a i sep theiloi kha Pathianin a sap thei a ni.

Chungtianga ata vâ (3 : 13-18).

Bung 1:5 a khan varna thu ei ngaituatak ani. Kristian puihling nina hranga vârna ei innanga, kha varna kha Pathian kuang ata dong hrang a ni.

Hi varna hi rammual varna le inhritna vai ni maka, Pathian nuamlam inhiriati le a nuamlam anga om theina vârna ani. Mihriam haiin mivâr ei e ti le Pathian mivâr a i ti hi asan danglam ani. Mani ta hranga enkol thei, mani hranga sungtual thei, mani hranga kailut thei hai hi mivar a ei ti rek chu athu inhriati a zomtuhai hi an ni. (Mt. 7 : 24) milei veng insa theiloi thuhiril lama irđin hrai laia ei insir le irchutir anga ei innun suakpui a poimo a ni. Juda-haiin irchutirtu kha mi vâ le inhriatna nei mi, mi puihling niin an be a ni. Mi vârin chu omdân sa le thil sa thon an nuna a inlangtir hrang a ni. Mihriam milunga hnarsanahai mani hranga satnahai hi chung tianga ata suak mi maka, rammual ata suak a ni. Pathian kuanga ata suak vârna rêk chu a`rthianga, irngei a nuama, a nun a hoia, an hoitita, lungkhamna ra sain a sipa, theibik nei maka, a ivârirlet loi a ni. hi vârna dik a ihrilhai hi Reng Jisua irchutirna le Paula irchutirna le khom a san a irfuk a ni. Pathian kuanga ata suak vârna khan rasa tak Pathian le mihriam irngeina le mihriam le mihriam kara irngeina antungtir ngai a ni.

3 : 13 “Nin laia vârna le inhriati thiamna nei mo an om ?”

Hi irdonna hi irdonna mai mai (narân) angin an langa; khannisian irdonna a itum tak chu hiang hin ning a ti. - “Nin laia mi vâ le inhriatna nei mi nia irti tumo om ?” khaang mi vâ le inhriati theina nei mi nia, irti kha chongai ringot hril loiin nun dan sa le thil sa thon a nina kha inlangtir ei ti tiin Jakoba hin a ichong ang a ni. Jakoba hin chongbâia irhril irsâng rak hi a ingai sângloi a ni. maninuna inlang suaktir hi a irngai poimo a ni.

3 : 14 “Thudik irkalnaa nin vârna irsorpuiin milak tho no roi” - Hi thu omzia hi, hi ang hin ni a ti. nin milung hnarsana tak le nuisona nei theai puma mi vâ le mi sa anga irtia, nin inlangtirin chu thutak doitu le milak hriattu chian nin ni.

3 : 18. “Felna ra chu irngeina siamtuhai hranginirngeina nin itu a ni” - Hi thu amzia hi hiang hin ni a ti. Irngeina siamtuhai inngeina nuama, an itu kha satnain a hong ra suak ngai a ni. Rammual ata suak vârna khom mihriamhai laia buaina le sualna an tung ngaia, chungtianga suak vârna rek chu satna an tungtir ngai a ni.

“Irdoina sin le a hloi” (4 : 1-12):- Jakoba hin lekha dongtuhai kuang thil poimo tak inhni a`rdona -

i) Nin damna san hi Pathian nuamlam tho le a kuanga irpêk lût mani ?

ii) Nin damna san hi nin nuamlam tho tum le nin irzukna inpuihling mani, tihai tu.

Mihriam-hai laia irdonna le irngeiloina omna san kha mani hrang tuangnahai, mani nuamlam le irzukna inpuihling tumnahai hi a ni. Mihriam lungril irzuknahai ôinahai, irselna le irdinna hong suak rual hin mi thatna ten antung tir thei a ni. Khaang lungril irput mi kha rammual rual an nia, Pathian hmumak râ an ni. mani hrang tuangna le hoihokna hrang ringot Pathian kuanga chongchai kha hloansam ngai a ni. “Nin zonga nin zong indikloi sikin nin ihmu loi a ni mani hoihainan nin nuam sikin, Pathian kuanga ei izong hrang dik ei zongna sikin le ei izong lungrila dikno sikin hlo ei i chuk theiloi a ni. Pathian ei nia, irtha a isia hi ama le eirpôl thei hrang a nia, ama le ei irpôl a isabei a ni. (ef I Kor. 3 : 16; 6 : 19, 20). Larirpâkna hi Pathian nuamlam ni maka, irngaiintômna hi a nuamlam a ni. irngaiinhlu chu an irhniam ngai, irngaiintôm chu Pathiana choiindom ngai a ni. (Lk. 18 : 14; IPet. 5: 5). Pathian nai hrang le a thu thuaia om hrang le Diabola rotsan hrangin inthorna a ifia a ni. Sûng tiang nun le pentiang nuna irthiang hrangin anthor a ni.

4 : 5 “Einia, Pathian irtha a isia hin irzukna lian tak a nei,”

- Hi thu hin Pathian lekha thu`n a insir a ni tiin a irziak a ni. Khannisian hi ang taka irziakna hi Pathian lekha bu hmu mak meh. Hi thu omzia hi, hiang hi niin anlang- Pathian mihriama irtha a sia hi ama lengna hrangin le ama le irpolna hrang niloia hmang phal loi a ni. Augasatine-a khan hiang hin a hrila,

“Hi milung hi ni (Pathian) hranga ni isiam a nia, ni uang irngamna hmu maka, chu a iom chian chian taloi a ni” tiin Pathian kuang vai no chu mhriamin irngamna le irtharngamna tak a ihmu thei loi a ni.

4 : 6. “Khasikin Pathian lungkhamna a ni ipêk hi a lian ual”-

Pathian`n kha ang taka, mihriam kuang ata sabeina kha itinmo mihriamhaiin hlo a ichuk thei hrang ? Pathian`n a lungkhamna a i pêka khanchu, a nuam lamin an lei hring thei ngai a ni. Pathian`n mi lârirpâkhai a i doia, inrngaiintômna hai rêk chu lungkhamna a pek ngai, ti thu hi Thuvâr 3 : 34 ata lak suak a ni.

4 : 8. “Mi sualhai o; nin kuthai irsûkinfâi unglan”- Hi thu hong suakna bul chu Pathian biak hranga, Ochai-haiin tuia an kut an i`rsûkinfâi ngai kha a ni. Jakoba rek chu sakho sêrna lama irthianginfâina vai kha ruk ti loiia sûng tiang le pentiang innun dan irthiang om hrangin a inthor a ni.

5 : 15. “Iam ngita chongchaina khan damloi kha indam ata, Rengpa’n kaithoi a ti; a lei thon sual tak khom ngaidam a ti.

Iamna chongchaina kha Pathianin a sâm ngai. Damloi hrangin a chongchaipena khan damloi kha indam ning a tia, a natna zalmum ata hong thoi suak a ti. Juda-hai khan natna le sualna hi irzomin an bea, mi damloi khan thil a i tho mani a a thonsual sikin niin an be ngai a ni. Hi hih ngaidam dikloi nizia Reng Jisua irchutirna ata ei hmu a ni. Jakoba hin Juda-hai inhriat thiam thei lamin hi laia hin ansir niin anlang a ni. Kristian masahai zoro lai khan damloi asan an uksak niin an lang Koiindang tiin damloihai pan /hro hrangin meithai inkhat vai an inkung ngai a ni. Pastor le uphai hrangin Koiindang mihai uksak le damloihai uksak hi a poimo tak a ni.

5 : 16. “Khanchu, nin sualhai thupha choi irhlom unglan chongchai irhlomin indamin om nin ti. :

Ei insir tak angin Juda-hai khan natna le sualna hi irzmomin an be a ni. Mi natna mani, damloin mani, thil thon sual a i i mani a ni in an be ngai a ni. Natna le damloina kha Pathian hremna niin an be a ni. Reng Jisua’n hi ang ngaidam hipom ma. A suak ata mitcho, Judahaiin a nu le a pa sual suaka mani, ama sual sika mani, nia an be kha Reng Jisua pom ma. Hi sika hin thil a thon sual sika mani, a nu le a pahaiin thil an thon sual sika mani mitcho, ni mak e, Pathian roinpuiina anlang theina hranga a ni lem tiin an sâm a ni. (Joh. 9 : 1-3) Atunten hin Kristianhai laia khan natna le sualna irzoma be khom an la om mai a ni.

Natna murdi hi sualna mani, thil thonsual le mani irzôm zit ma. Ei natna senkhathai rek chu eini indikloi le sual sika irzôm om sa thei a ti. Lungril tianga irzir mihai khan miin a lungrila inrûka irvêi, i’rpêk suak nuamloi niin natna a tuang theiin an hriat a ni. khaang mi khan a lungrila inrûka a i’rvei kha mi iam ualhai kuang an puang suak khan a lungril natna kha arzôngin a natna kha dampui theiin an inhriat a ni. Sualna le dikloina inpuang suak ngam hi an puangtu le a itok phak mi danghai hrang khom damna a ni thei a ni. Natna le lungril hi irzômin a hril ngai a ni. Damloi laia irzakhata somsari renga hi lungril tianga natna nei sa a hin an inhriat a ni. Roman catholic Koiindang khan ochaihai makunga sual inpuangna an siam ngai a ni. Moravean Koiindang-hai khomin thupha choi irhlômna zoro an nei ngai a ni. A hmang dan thiam khan thil kam nang tak ni thei a ti.

Mi sualhai irhei kirna (5 : 19-20): Kristian hnung irtok an om ngai kha mihai kha Pathian tianga an irhei kîr nok thei hranga, changpui asan a nang a ni. Jakoba hi kha ang mihai uksak hrang le changpui hrangin a ni inhriattir a ni. Khaang sinthona kha sinthona poimo tak le roinpui tak a ni. Koiindang mihai laia koiindang mihai om dân hranga om insa mamaihai, mihrat loihai

irhngat nuamloi a thonsualna tina ni thei a ti. Jakoba’n irchutir a i nuam chu mihriam le a thil tho iam nihin Pathian iam lem hrang a ni ti hi a ni. (ef. Jir. 17 : 5). Mihriam hai iam inruk niloizia le Pathian a iam inrukzia nir chu tir a ni. Mi senkhat chu mihriam sualna hi thil thôn sual vai hi ni maka, thil tho hrang tholoi khom hi sual a ni tia, irchutirna neiin an be a ni. Sual omzia bul chu a ni hrang ang niloi, tum insel /insual hi a nia, khasikin thil sa tho hrang inhriat a tholoi hi sual a ni tia hril hi asan a dik a ni.

Mi irchonghai kuanga inthorna (5 : 1 - 6).

Mi irchonghai kuanga inthorna thu Jakoba an insir hin hihai hi inlangtir a itum a ni. Rammual irchongna hi iam inruk niloizia, irchongnân nun an siattir theizia rammual thila lungril le sabeina irhngatloi hrang

Mi irchonghai hi, hi rammuala irchong ok khomsian an irchongna le an irchon buk khomhai kha i zoroa mani a le isiat ziat hrang a nia, khasikin mihriam nun irhngatna inruk ni mah. Reng Jisua khomin irnenga irthi le ngar êkin i fâk insiat theina le inrûkhaiin an inrûk theinaa irchon buk khom loi hrangin a nirchutir a ni. (Mt. 6 : 19 -20). Ei thil irngaiinhlû tak ka kai hi ei irchon omna le ei lungril ei pekna a ni ngai a ni. Min irchongna an irngaiinhlû chu a lungril khom kha tianga khan a hmang zoi ngai. Ei irchon omna kipa ei lungril khom a om ngai a ni. (Mt. 6: 21).

Mi irchonghai khan an hnuaia sinthotuhai hlo pek insa nuam mahaia, annilakin an milung chukloi thu insir ngam mahai khannisian Pathian an lungil an hriat zit tak a ni. Pathian makunga inlangloi hranga thup irhmang ite om ma. (Heb. 4:13). Mi irchonghai chu mani hrang ringotin an sipa, an inlap na hrang a ni photin chu ite uksak ngai mahai. An irchongna kha an taksa hoihoknan an hmanga, an mihriam chanpuihai le siamtu Pathian khom inhrênfel loiin an om ngai a ni. Khaanga a hoihokna khan om dân tâkirhniamna’n a hruaia, siatna a tung ngai a ni. Rammuala hoiborai hai zomin asan rai infân khom sian an mongna chu dengtheina le chapna chian a ni.

5 : 3 “Meiin thil a ikâng irhmang angin nin taksa kha fazoi a ti” - Meiin thil a ikâng irhmiing angin an irchongna khan anni ngai kha a la insiat hrang a ni.

5 : 4 “Irngai ûta, nin loaia sinthotuhai hlo nin khit pehai kha an khêka, bu âttuhai khêk irhai kha itenreng Rengpa mikuar inhriata, a tung ta : Palistian rama irhlo fâk, ni tina fâk le nêk irzong murdihai kha asan an inrianga, ani tin hlo an lak mai non chu fâk hrang an inei loi a ni. Khasikin, mi hlo khat hlo pêkloi khom asan a intakpui ngai a ni. mi irchonghai

khan an hnuai, irhlofâkhai hlo anpêk insa muam non chu irchongpui nan an hmanga, khaanga irchongna kha irchongna dik a ini loi a ni. Mi inri-anghaiin hril suak ngamno khomsian, Pathian an hriatpui a ni.

5 : 5 That hrang nikhua hrangin nin lei irvâi inmar chian nin ni” : That ti hin mi that irkôkin be thei a nia, Tianlai mi irchonghai hin mi that khom an ingai sakloi angin i’ngâi thei a nia, khannisian, hi thu hin mi that lampang tiang irkok maka, hruiatheina hrangin sa that hrilna chian a ni. Mi irchonghaiin hrui a inthe ni khanchu, mi inrianghai uksakna neiloiiin anni raifanna le inhoina ringot an zong ngai a ni. An irchong na zâr mi inrianghaiin an izoi phaloi a ni.

5 : 6 “Mi diktak chu thiamno nin inchangtira, nin thata”

Hi thu omzia hi inhriat intak tak a ni. Mi fel thiamno an inchangtira, an ithat hi tumo a i ni hrang ? Hi mi fêl hi thiamno an inchangtir laiin ite hril loiin, dak hrekin an tuang a ni. Khasikin chu Reng Jisua a irkokin an be a ni. (Tir. 3 : 14) Jakoba hril tum hi, hiang hi a ni thei - mi irchonghaiin mi inriang an hnuaisiaa, deng an intheihai hi Reng Jisua chung a thoang le ama hembe no ang an ni. Paulan Kristian-hai deng a intheitir haia, khom khan Reng Jisua dengtheina anga hril a ni kha. (Tir. 8 : 4).

“Rengpa zuang nôkna diar taka, ngak” (5 : 7-12).

Jakoba lekhaton dongtu Kristian-hai hin dengtheina an tong loi niin an lang dengtheina an itong kha diar taka tuang zâm zâm hrangin a inthor a ni. Dengtheina an i tuang thu a hin anni le anni an irhrilsiat niin an lang a ni. Khaanga i’rhrilsiatloi hrangin a inthor a ni. Diar taka an tuang theina hrangin deipuhai le Pathian mi, dengtheina diar taka, tuanghai entôn hrangin an thor a ni. Kristian an nina infêl hranga, kluasâl kherloi hrangin a inthor a ni. Tialai mi hai hin khusâl hi an uar ngaia, Farisai-hai khomin irvân sâlin mani, irneng sâlin mani, Jerusalem sâlin mani, anni lu sâlin mani, khu ansâl ngai a ni. Mani ngirhmun le nina infêl tuma, kluasâl kher hi thudik loi le ngirhmun dikloi indet tumna a nia, a ini ngailoi a ni. Kristian khan a thuhri le a ngirhmun indet tumin khua a isâl hrang a ni maka, thu dik a ihril hrang a ni. Roirêlna hmuna an irdona khom a i dik chu a dik, a dik loi chu a dikloi tiin a i sâm hrang a ni. (Mt. 5 : 34-37).

5 : 7. “Ruatui masa le rua hnungkhôn”: Palistian rama loi neitu hai chimu tu kha ruatui tho masa (Oct. Nov)- a chiak anmongtir ngaia, ra a suak theina hrangin ruatui tho hnung khan (April. May)-a nang nôk ngai a ni. Loi neituhaiin an chimutu inmongtir hrang le ra suak hrangin ruatui tho an i hngak pui a nang angin Kristianhai khomin Krista zuang nôk zoro kha diar takin

an ihngak hrang a ni. Krista an iam sika, zuang nôk tika a i’rkip hrang a ni. Krista zuang nôkna kha an i sakei angaa zuang tung zoino khomin i’rtha’nboui puina hrangin hmang loiin irtung chianin, diar takin, an ihngakpui hrang a ni.

5 : 9. “Thiamno changa nin omloina hrangin irdîn-irhlomno roi” : Dengtheina an tuang kha midanghai hnonin an irdîn irhlom hrang ni ma, diar takin an ituang lem hrang a ni. Mi danghai an damno khaan binga thiamno inchangtirtu hrang an ni.

Inthorna chi dang danghai (5 : 13-18). Kristian chu a tuangin dengthei le chardongna ringot a ngaituan a bei a indong rengot hrang ni maka, Pathian changpuina zongin a ichongchai hrang a ni. Raifanna le lomna a chung a a tung khomin Pathian i’rhngil zoi zel hrang ni maka, Pathian chu raifanna le lomna pektu a ni ti inhre lem hrang a ni. Kristian’ n chu a dam nôk Koiindang upa hai ata, ama khan a i chongchaipe hrang a ni. Iamna chongchaina khan damloi kha indamtir ning ata. Sual thupha i’rchoi irhlom hrang le chongchai irhlom hrang a ni. Eliza khom eini anga mihriam mai mai a nia, iamna-a a chongchaina kha Pathian hlo an chuktur a ni. Mi fêl chongchaina khan thil i’rkhel tak a tho ngai a ni.

Juda-hai khan chongchaina thiltho theizia hi asan an iam a ni. Hi anga hin ahriil ngai a ni. “Thir banga irsung nekin chongchaina a vêng insa ual, ti le “Irletna khan thil senkhat a tho theia, chongchaina khom khan thil tinreng a tho thei a ni ti hai hi Judahaiin chongchaina sintho theizia, an iam irkhel ual hin Kristian khan chongchaina sinthotheizia iam ual hrang tak ei ni.

5 : 14. “Koiindang upa inkoitirin, amain Rengpa irhminga sahriak polin ata hrangin chongchai rise”:- Damloiin chongchaipe hrangin Koiindang upa vai koi hrang mo a i ni ? Damloi chongchaipe tu khan damloi kha sahriak pol kher hrang tina mani ? Iamtu masahai zoro a hin Koiindang upahai damloihai an hroa, an chongchaipe hai ngai a ni. Damloi hai khom an damloi thu Koiindanghai kuang an inhriattir ngai a ni. “Clementive letters” an i ti khan hiang hin a’rziak a ni. “Koiindang upa khan damloihai hro sianlan, Koiindang kuang inhriattirin, Koiindang irhming a hrôn a innanghai khom ngaituape rise” Damloihai uksak hi Koiindang sinthotuhai mophurna a ni ti ei inhriat thei a ni. Chongna hin chongchai puina le hriak pol hi a poimo tak ni maka, iamna Pathian kuang chongchai hi a poimo tak a ni.

huangtôlhái an om ngái a ni. Koiindang isepna tongloi takhai khom an omsa a ni. Hiang mihai hin lungthungtu le uksak an in nang tak tak a ni. Kristian irchangpui irhlojna hihrat irhlojna hrangin a poimo a ni. Kaina, anga ki ureng ureng enkôltu hi ni i mo ? tia ei Kristian ureng hai chungá ei mophurna irhlikpai loiin, ei uksakin ei irchangpui irhlojna ngái hrang a ni. Koiindang mi hratlói hai hnung irtôlhái isep tong loihái hi Kristian mimal ang le Koiindang hai angin idor ten mo ei uksak hen ? Ei mophurna ei tho tâk mo ?

5 : 20 “Mi sual a lampui irhmangna ata hruai kir nôktu khan kha mi sual irtha kha thina ata irthokin a saninhringa” :
 Misual i’rhei kirtirtu’n irtha a saninhring thei ngái hi thu hi be mai mai thu a ni. Khannisian, insir tum nia, inlang chu huangtola irhei kirtirtu khan Pathian san inhringna dong hrangin changpuiin a hruai suak a ni ti hi a ni. Sual tam tak arkhupe a ti, ti khom hin Pathian kuang sual ngaidamna dang thu a insiir chian niin an lang a ni. Irtha saninhringtu le sual tam tak irkhupetirtu kha a ni saninhring Pathian vai kha a ni.

Thu khaikhomna:

Thumahrui tianga ei iti ang tak khan Jakoba lekhathon hi irtha tiang tui hnar neiloi le lekhathon niin Koiindang hruaitu masahai laia mi Martin Lutherá khomin a be a ni. Jakoba chongbâi hi man intak tak khom a ni thei a ni. Jakoba lekhathon hi arziaktu a’rziakna san ei inhriat hranga ngûk taka, ei irchun chu ei kristian nun tianga ni hruaitu sa tak le irtha tianga nuna nirchangtirtu chuk tak ni a ti. Kristiana hi ei irtha tiang thil vai ni loiin ei mihriam nun pumpui huap le ei nun hruaitu a ni sikin Jakoba lekhathon hi ei inhriat infela poimo ual a ni. Mihriam nun siam insa ual iamna hi iamna tak chuk zoi maka, mihriam hai Pathian iamna ang kha a ni. Mihriam ei ni pumin taksa lunggrîl le irtha ei neia, areng hin Pathian a saninhringa, arthiangtir a ni.

Lekha bu rônhai (hmanghai) Bibliography.

1. Barclay William, the daily study Bible :
The letter of James & Peter Edinburzh.
The saint Andrew
2. Brown, Raymond, etal. eds; The Jerome Biblical community, vel
Banga lore: Theological publications in India, 1972.
3. Davidson, F. ed; The New Bible community, Latiture - The Inter-versi-
ty Fellowship, 1962.
4. Rev. Dr. Lalhmingthanga; Lekhathon pasarih, 1987.
5. Holy Bible, Hrangkhoh 2007.

THUTHUNG THAR HRILFIANA

JAKOBA LEKHATHON
HRILFIANA

PART -I
(Bung: 1 -)

Ziaktu:
Rev. Lalneithang Hrangkhoh, B.D.

PHBLISHED BY: LITERATURE & PUBLICATION

